

В історії музичної культури кожного народу є факти і події, які з першого погляду не мають особливого значення. Насправді ж вони привертають увагу своєю суттєвою вагомістю, тим, що впливають на цілий ряд проблем: творчих взаємин, композиторських досягнень, становлення професіоналізму і, в результаті, проливають яскраве світло на культурологічні процеси цілого суспільства.

Даним прикладом може бути Перший з'їзд українських композиторів і музикантів Галичини, що відбувся в Перемишлі 1902 р. Про його підготовку і проведення свідчать “щоденники і звіти”, які зберігаються в Центральному державному історичному архіві України у Львові [1]. У рукописних зошитах Дометом (В.Садовським) викладена детальна інформація про учасників і програми роботи першого зібрання фахівців музичної галузі.

Зошит №1 розпочинається статтею Н.Вахнянина “Два реформатори церковного співу”, опублікованою згодом у журналі “Артистичний вісник” [2]. Наступні сторінки зошига присвячені питанням підготовчої роботи з'їзду. 4 грудня 1902 р. Домет розіслав листи до С.Людкевича (Львів), Ф.Колесси (Самбір), Й.Кишакевича (Ярослав), О.Нижанківського (Стрий), Д.Січинського (Станіслав) із запрошенням прибути 8 грудня до Перемишля з метою проведення з'їзду композиторів, на якому обговорити справи заснування періодичного часопису, реорганізації галицьких “Боянів” і створення єдиного крайового “Союзу українських співацько-музичних товариств”. З поважних причин делегати з'їзду не змогли прибути на призначений день, тому вдруге вони були скликані на 21 грудня. Учасники з'їзду взяли на себе обов'язки спрямувати музичне життя Галичини у професійне русло, бо ніхто до цього часу не здійснював серйозних кроків у напрямку його реорганізації.

Після консультацій з Й.Кишакевичем Домет подався до Львова для зустрічі з С.Людкевичем, керівництвом “Львівського Бояна” та іншими музичними діячами, щоб погодити поточні питання й отримати необхідні рекомендації.

На призначений день до Перемишля прибули всі запрошені делегати з'їзду, крім С.Людкевича, який, з вагомих причин, не пояснив своєї відсутності. На нашу думку, він був відсутній через свою зайнятість питаннями організації вищого навчального закладу – української консерваторії. У листопаді 1902 р. в газеті “Діло” опублікована його стаття “Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові”, в якій автор запевняє,

що “без певного числа людей фахово освічених, без певного потрібного рівня ерудиції всіх музикальних людей ми не можемо і думати про створення своїх музичних товариств...” На думку С.Людкевича, ідея створення музичної інституції привела до організації у Львові гуртка музикальних людей, бажаючих здійснити її на практиці. Саме вони й “розпочали вже деякі приготівні кроки...” [3, с.256]. Очевидно, що й учасники з'їзду були безпосередніми ініціаторами створення навчального закладу.

Тим часом, Домет запропонував учасникам зібрання вирішити ряд важливих завдань з'їзду. Серед них: видання музичного часопису з нотним додатком; переклад іншомовних навчальних підручників; реорганізація “Боянів” у єдину крайову організацію “Союз українських співацько-музичних товариств”, завданням якої було б централізоване керівництво всіма співацькими і музичними товариствами Галичини; організація музичного видавництва; відкриття української музичної інституції у Львові; створення сприятливих умов для творчості музикантів і композиторів (матеріальне заохочення, відзначення преміями), видання авторських творів тощо.

Всі учасники з'їзду вносили конкретні пропозиції щодо вирішення даних проблем. О.Нижанківський вважав, що музичну справу в Галичині можна зрушити лише завдяки створенню періодичного часопису. Він запропонував розподілити серед присутніх обов'язки редакційної праці, а також перевидати німецький підручник з музики “Allgemeine musik Lehre Zein Kozler” та підручники С.Воробкевича, І.Кипріяна й В.Матюка. Письмова пропозиція Ф.Колесси вказувала на необхідність видання музичного додатку до журналу, найважливішою частиною якого мали би бути гармонізації народних пісень. Й.Кишакевич підкреслив необхідність публікації рубрики персоналіїв з висвітленням їх творчої діяльності.

На з'їзді було сформовано редакційний комітет, до складу якого увійшли (крім присутніх) Є.Купчинський та І.Бережницький. Основне питання стосувалося видання “Музичного вісника”, який виходив би щомісяця на 16-и друкованих сторінках за редакцією Й.Кишакевича. Зміст майбутнього журналу складали: редакційна частина (з відозвою О.Нижанківського, Ф.Колесси та Д.Січинського), інформація про музичне життя в Галичині та за кордоном, біографічні нариси про видатних музичних діячів, фахові публікації окремих авторів, рецензії на музичні видання і концерти, музичні новини та анонси. У музичному додатку планувалося друкувати оригінальні композиції для хорів та солістів у супроводі фортепіано, інструментальні твори для скрипки і цитри, народні пісні, а також музичний словник та матеріали з історії музики.

Щодо видання музичних підручників, то кожен учасник зібрання вносив свої пропозиції стосовно їх змісту, перекладу, обсягу і т.д. Присутні зійшлися на думці підготувати до друку і видати у 1903 р. найнеобхіднішу

музичну літературу. Постановою з'їзду ухвалено відразу ж приступити до виконання завдань, спрямованих “не для приватних цілей, а саме для добра загалу” [1, с.12].

У зошиті №2 детально викладено перспективний план “Музичного вісника” з прізвищами виконавців кожного пункту. Разом з тим, поза увагою залишилося питання адміністративного комітету, керівництво яким покладалося на С.Людкевича, але, як уже згадувалося, композитор не брав участі в роботі з'їзду. Тому це питання було вирішено обговорити з Т.Кормошем на засіданні товариства “Бесіда” в Перемишлі. Доктор Кормош заявив, що видавництво “Вісника” неможливе з огляду на недостатній рівень “культурності і бібліофобії” українського громадянства. Фактом, який це підтверджував, був занепад видання журналів “Прапор” та “Господар”. На думку Т.Кормоша, людей потрібно захопити перш за все до читання музичного журналу, а нотною літературою цікавиться обмежене коло фахівців. Зважаючи на дані обставини, вирішили відмовитися від нотних додатків до журналу, адже їх публікацію здійснювало видавництво “Станіславівський Боян”. Кормош також вважав, що адміністрація разом з редакцією часопису повинні знаходитися у м.Перемишлі, в друкарні якого планувалося видавати журнал.

На жаль, справа “Музичного вісника” з часом ставала все більше нез'ясованою у питаннях адміністративного керівництва. Найактивніші організатори журналу Домет, Д.Січинський і Ф.Колесса, шукаючи виходу з цього становища, звернулися до Р.Зарицького і доручили йому взятися за видання часопису. Відповідальним редактором було призначено Й.Кишакевича.

За даними галицької періодики, ідея проведення з'їзду українських композиторів і музикантів була проголошена значно раніше В.Матюком у “Відозві до співлюбивих русинів”. Він спільно з В.Садовським намагався скликати з'їзд у Львові ще в 1899 р. Уже на той час у м.Познані відбувалося сьоме віче польських “Kół” śpiewackich”, які належали до хорового об'єднання, що налічувало майже 500 учасників. У Польщі також діяв могутній німецький союз співаків “Der deutsche Sangerbund” та чехословацький – “Spevacký spolek”. Українські часописи повідомляли, що весь загал галицьких патріотів радісно сприйняв звістку про з'їзд, підкреслюючи його епохальне значення у культурному і музичному розвитку [4].

Для галицьких українців створення першого співацького товариства було необхідним для збереження національних здобутків у галузі музичного мистецтва. Домет був переконаний, що українці здатні створити такий “Союз”, потрібно лише не сперечатися і нарікати, а стати “до спільної праці, розбуджуючи і загриваючи нарід (...) его власною піснею” [5].

Нагодою до об'єднання став ювілей “Львівського Бояна”, керівництво якого оголосило про скликання у 1901 р. загальних зборів усіх

представників галицьких “Боянів”. На зборах були ухвалені справи щодо створення музичного “Союзу”, видання музичного часопису і нотної літератури, відкриття навчального музичного закладу.

Отже, справа була започаткована, та, на жаль, за звичаєм “всякої галицької роботи” (Домет), з різних причин не здійснилася. Організаційний комітет не спромігся практично вирішити поставлені завдання. Критичне становище, яке склалося навколо організації “Союзу”, змусило окремих ініціаторів оголосити про зібрання 21 грудня 1901 р. у Перемишлі з'їзду українських композиторів. Як виявилось згодом, учасники з'їзду були несподівано поставлені перед фактом статутного створення “Союзу”. Саме ця обставина припинила розпочату ними роботу і унеможливила здійснення намічених завдань.

Про затвердження статуту “Союзу співацьких і музичних товариств” українська громадськість дізналася з “відозви” 10 червня 1903 р. На перші загальні збори до Львова 28 червня були скликані всі музичні і співацькі товариства Галичини. Публіцистичні матеріали цього періоду свідчать, що перші кроки діяльності новоствореного товариства були досить пасивними через відсутність зацікавленості музикантів бути членами “Союзу”, невідповідність статуту, зрив других загальних зборів. Створений об'єднаним товариством Вищий музичний інститут на початку свого становлення не мав широкої підтримки з боку місцевої влади і змушений був самостійно вирішувати невідкладні проблеми матеріального забезпечення. Лише завдяки ініціативі А.Вахнянина, В.Шухевича, С.Людкевича та інших музичних діячів робота інституту вже в першому році навчання показала успішні результати. Силами керівництва інституту і співацького товариства у 1903 р. було організоване величаве святкування ювілею Миколи Лисенка.

Незважаючи на занепад у діяльності “Союзу”, українські музиканти закликали бажаючих вступати до членів товариства з метою здійснення реорганізаційних перетворень, а саме: підтримувати тісні зв'язки між співацькими товариствами шляхом систематичного проведення спільних концертів та інших музичних акцій; запровадити єдині для всіх співацьких товариств статуту і загальнообов'язкові методи роботи; з метою виховання молодих музичних сил створити при кожному співацькому товаристві підготовчу музичну школу; підготувати до видання практичні підручники для диригентів і співаків; відкрити у містах і селах Галичини літні курси для диригентів хорових та оркестрових колективів; видати репертуарні збірники народних і церковних пісень, шкільні співаники, музично-теоретичні підручники, а також збірники кращих творів українських композиторів.

Аналіз матеріалів Першого з'їзду українських композиторів та “Союзу співацьких і музичних товариств” свідчить про те, що органі-

зайціні зусилля українських музикантів були спільними і спрямовувалися на розвиток, перш за все, професійної музичної творчості. Творчість композиторів та популяризація музичного мистецтва були на часі і хвилювали як самих творців, так і виконавців. Тому перед музичними діячами Галичини виникла нагальна потреба налагодження однієї з основних ланок реорганізаційних перетворень – нотовидавничої справи. На нашу думку, з'їзд композиторів дав поштовх до створення єдиного на початку ХХ ст. українського музичного видавництва “Станіславівський Боян”, в якому друкувалися кращі твори галицьких, буковинських та наддніпрянських композиторів. Нотну літературу також друкували видавництва “Торбан”, “Ліра”, Музичне товариство імені Миколи Лисенка, “Просвіта”, “Сокіл”, Наукове товариство імені Тараса Шевченка та ін.

Активність ініціаторів нотовидавничої справи мала неабияке значення у збереженні надбань музичної творчості. Вперше побачили світ твори відомих і маловідомих українських композиторів, які до цього часу існували в поодиноких рукописах. Співаки та хорові колективи отримали можливість поповнити репертуар, познайомити широку громадськість з авторами музичних творів.

Не менш важливе значення для розвитку професійного мистецтва мало видання фахових часописів. Вони були тим містком, який з'єднував музичний світ з широким загалом. Завданням часописів було не тільки інформувати про музичне минуле, але й об'єктивно фіксувати і висвітлювати сучасне музичне життя, сприяти активізації музичного руху і популяризувати насамперед українську музичну культуру. З іншого боку, завдяки музичним часописам розширилися можливості розвитку музикознавства як науки. Фахові статті і рецензії ґрунтовно формували професійну музикознавчу думку авторів, з'ясовували їх погляди, оцінки і ставлення до різних проблем теорії та історії музики. Отже, видавнича справа стала одним із найважливіших чинників розвитку і поширення музичної культури.

Таким чином, Перший з'їзд українських композиторів спільно з “Союзом співацьких і музичних товариств” та окремими музичними діячами сприяв закладенню основ розвитку професійної музичної творчості, виконавського мистецтва і культури в цілому. Рішення та пропозиції делегатів з'їзду мали певний вплив на подальшу діяльність об'єднаних товариств, створення Вищого музичного інституту, заснування музичних видавництв, організацію музичного життя Галичини у цілеспрямованому руслі. Незважаючи на історичні обставини, події та ситуації, що склалися на той час, з'їзд композиторів в і д б у в с я і став знаменною подією минулої епохи.

1. “Щоденники” і звіти про підготовку і проведення з'їзду українських композиторів і музикантів у Перемишлі в 1902 р. //ЦДІА України у м. Львові. – Ф. 514, оп. 1, спр. 158, арк. 1-18. Автограф.

2. Вахнянин Н. Два реформатори церковного співу // *Артистичний вісник* - Львів, 1905. — Зошит I. С.2-5.
3. Людкевич С. Кілька слів про потребу заснування українсько-руської музичної консерваторії у Львові // *Дослідження, статті, рецензії, виступи*. — Львів, 2000. С.254-256.
4. Діло. — 1899 — Ч.142.
5. Домет. З нагоди маючогося відбутти з'їзду співаків і музиків руских // *Діло*. - 1899. Ч.163.

Myron Cherepanyn

THE FIRST MEETING OF THE UKRAINIAN COMPOSERS IN HALYCHYNA

The article describes the history of the first meeting of the ukrainian composers in Halychyna. Together with "The Union of singing and musical societies" and concrete musical activists, the meeting stimulated the activity of the art societies, the High Music Institute, musical publishing houses and helped to organize the musical life.

Романа Дудик

ФОЛЬКЛОРНІ РОЗВІДКИ ЕТНОГРАФІВ ПРИКАРПАТТЯ КІНЦЯ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ

Для сучасної етносоціальної ситуації в Україні властивий поглиблений інтерес до пізнання духовних надбань краю, зокрема його звичаїв, обрядів, ритуалів – цих вічно пульсуючих джерел національної свідомості. Тому вивчення традиційної музичної культури історико-етнографічного району західного регіону України – Прикарпаття засвідчує її загальнонаціональну основу, на тлі якої виділяються її окремі своєрідні елементи.

В кінці ХІХ – на початку ХХ століття значно розширюються межі етнографічних досліджень. Із створенням у 1898 році при Науковому товаристві імені Т.Шевченка Етнографічної комісії, виданням у Львові "Записок Наукового товариства ім. Шевченка" (ЗНТШ) з 1892 р. та органів комісії "Етнографічного збірника" (з 1895 р.), "Матеріалів до українсько-руської етнології" (з 1899 р.) значно розширились і масштаби етнографічного вивчення прикарпатського краю: з'явилися ґрунтовні наукові дослідження, збірники, ряд цінних статей таких дослідників, як І.Франка, М.Павлика, В.Шухевича, В.Гнатюка, Ф.Колесси, Г.Хоткевича [1, с.57]. Метою Наукового товариства імені Тараса Шевченка було: "плекати й розвивати українську науку, мистецтво українською мовою і зберігати всякі пам'ятки старовини" [2, с.322]. НТШ, яке на початку своєї діяльності було місцевою краєзнавчою організацією, на рубежі ХІХ – ХХ століть реформується у всеукраїнський науковий центр, який практично виконував роль Української академії наук [3, с.383].

Активна збирацька робота західноукраїнських фольклористів кінця ХІХ – першої третини ХХ століття збудила неабиякий мистецький інтерес